

**TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ YETİZLEME ÇALIŞMALARıyla OLUŞTURDUKLARI
METİNLERDE ÖNGÖNDERİM VE ARTGÖNDERİM KULLANIMININ GÖRÜNÜMÜ**

Ali GÖÇER

Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü. ali.gocer@hotmail.com

ÖZET: Bu araştırmanın amacı, Türkçe öğretmeni adaylarının yazma eğitimi dersi yetizleme çalışmaları çerçevesinde ortaya koydukları metinleri art ve öngönderim kullanımı açısından incelemektir. Bu amaçla, 2010-2011 öğretim yılında Türkçe öğretmenliği üçüncü sınıf yazma eğitimi dersinde öğrencilere değişik zaman dilimlerinde dört ayrı konuda kompozisyon yazdırılmıştır. Daha sonra ortaya konulan metinlerden incelenmek üzere seçim yapılmıştır. Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Evrenden her bir konudan ayrı olmak üzere random yöntemiyle 12 öğrenci araştırma örneklemini olarak belirlenmiştir. Belirlenen aday öğretmenlerin metinleri seçilerek incelenmek üzere ayrılmıştır. İncelenen metinlerde kullanılan gönderimler türlerine göre belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre Türkçe öğretmen adaylarının yetizleme çalışmalarıyla ortaya koydukları metinlerin adil kullanımı ile yapılan art gönderimin yeterli sıklığa sahip olduğu; diğer artgönderim türlerine yönelik gönderimlerle ön gönderim bakımından normal seviyede bir kullanımın olduğu görülmüştür. Araştırma sonucuna göre, aday öğretmenlerin ortaya koydukları ürünler ‘gönderimler’ çerçevesinde düşünüldüğünde metinsellik ölçütleri arasında önemli bir yeri olan bağdaşıklık özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, yazma becerisi, bağdaşıklık, öngönderim, artgönderim.

**THE APPEARANCE OF THE USAGE OF THE ANAPHORA AND CATAPHORE OF TURKISH
TEACHER CANDIDATES IN THE WRITTEN TEXTS THAT THEY CREATED**

ABSTRACT: The purpose of this study is to examine of the written texts in terms of the usage of the anaphora and cataphore of the Turkish teacher candidates in the written texts that they created. For this purpose, was asked from student teachers some writing compositions, at different periods and four separate topics in the lesson of writing training in the 2010-2011 academic years. Then, was made the selection of texts for review. Later, the compositions were examined. The population of study is the third-grade students in Erciyes University Faculty of Education Department of Turkish Education. 12 student teachers were determined via purpose - random sampling method in the population. The texts of candidate teachers in the sample were chosen by way of random method from the inside total composition papers. The submissions (anaphora and cataphora) determined according to the types from the texts. According to results of the investigation, The submissions (anaphora and cataphora) is capable of them correspond with the framework In the products of student teachers and the compositions have *partly* relevant to the criterions text.

Keywords: Turkish teaching, writing skill, cohesion, anaphora, cataphore.

GİRİŞ

Dil eğitimi, dinleme (dinlediğini anlama), konuşma, okuma (okuduğunu anlama) ve yazma becerilerinin bireye kazandırılması sürecidir. Bu becerilerin her biri birbiriyle ilintilidir (Çakır, 2003: 32). Dil becerilerini geliştirme çalışmalarında dikkat edilecek en önemli nokta, becerileri geliştirmeye yönelik etkinliklerde becerilerin birbirini tamamlayacak, birbirini bütünleyecek şekilde düzenlenmesi ve gerçekleştirilmesidir. Demirel ve Şahinel (2006: 19-20), programda öğrenme alanları olarak adlandırılan temel dil becerilerinin işlevsel bütünlüğünden bahsetmekte, iletişim aracı olarak kullanmayı öğretirken dil becerilerinin birlikte öğretilmesinin altını çizmektedirler.

Temel dil becerilerinden dinleme ve konuşma becerileri aile ve sosyal ortamlarda kazanılmaya başlar. Yazma becerisi ise okul ortamlarında okuma becerisi ile iç içe gerçekleştirilen etkinliklerle kazandırılmaya çalışılır. Yazma becerisi duygu, düşünce, tasarı, izlenim ve yaşananları yazıya dökebilme becerisidir. İpşiroğlu'na (2007: 23-24)

göre düşünceleri, yaşantıları, gözlemleri kurgusal bir bütünlük içinde temellendirerek dile getirme, yazmanın amaçları arasındadır. Göğüş (1978: 235), yazmanın konuşma gibi bir anlatım yolu olduğuna değindikten sonra yazmanın konuşmadan ayrı beceriler gerektirdiğini dile getirmiştir. Keçik ve Subaşı (2001: 63) da yazmayı, konuşma gibi *verici bir dilsel etkinlik* olarak nitelendirmişlerdir. Yangın (2002: 116-117), yazı ile verilen mesajın okuyucu tarafından doğru ve eksiksiz anlaşılması için, yazarın mesajını hangi sözcüklerle ifade edeceğini, nasıl düzenleyeceğini ve kurallara uygun bir şekilde yazmasını bilmesinin gereğine işaret etmiştir.

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL DAYANAĞI

Yetizleme Çalışması

Yazma edimi bir sürü bilgileri bir arada kullanmayı zorunlu kılar. Bir metin diğer tüm anlatımlardan yalıtılmış, onlardan soyutlanmış bir şey olmayıp, tek başına da yazılmaz. Bir metnin başka metinlerle ilişkisine göre değeri ve anlamı vardır. Bir metnin başka metinlerle olan açık ya da gizli ilişkileri metinlerarasılık kavramı ile belirtilir. Fransız yazın kuramcısı Julia Kristeva'nın söylediği gibi 'her metin alıntılardan oluşan bir mozaiktir; her metnin, bir başka metnin dönüştürülmesi ve bir başka metnin kendi içinde eritilmesidir. Her metin, kendisinden önce yazılmış metin ya da metinlerle az ya da çok etkileşimi vardır' (Günay, 2007: 211-212). Sınıfta öğrencilerle incelenen bir metinden hareketle yeni metin oluşturma çalışmaları 'yetizleme' adı verilen önemli yazı çalışmaları arasındadır.

Günay, yetizleme çalışması ile ilgili şu bilgilere yer vermektedir: Özellikle öğrencilerin sınıfta ve sınıf sonrası ödev olarak yaptığı metin inceleme yaklaşımlarından birisi de yetizlemedir (fr. *dissertation*). Bu inceleme ve araştırma biçimi, okunan bir metinden yola çıkılarak yapılır. Konu seçimi, incelenen metinden olmak durumundadır. Yetizleme, bir konuyu değerlendirmek için oluşturulmuş bir metin türüdür. Okunan bir metindeki izlekten yola çıkarak, başka bilimlerin (toplumbilim, tarih, dilbilim, sözbilim, ruhbilim vb.) verilerinden de yararlanılarak öğrenciden yazılması istenen kanıtlayıcı, betimleyici ya da açıklayıcı nitelikteki metin tipini belirtir. Birkaç sözcükle açıklanmış bir sorudan yola çıkarak yeni bir metin oluşturulur. Yetizleme için kullanılacak konu, tek bir sözcük olabileceği gibi, bir soru ya da alıntı biçiminde olabilir. Çalışmanın sınırlarını belirten buyurumlar, bazı talimatları içerebilir (2007: 213-214).

Öğrenciler, yazma ödevleri yolu ile plan geliştirme ve içerik dönüştürmeye yönelik deneyim kazanmaktadır (Hillocks, 1987: 75). Herhangi bir metin, önceki alıntılardan oluşan yeni bir dokudur. Düzgü parçaları, deyimler, sosyal dillerin parçaları gibi öğeler metne alınır ve metin içinde yeniden dağıtılır (Barthes, 1981 akt. Ögeyik, 2008: 23). Genette, başka metinlerden yapılan alıntılar ve başka metinlere yapılan gönderimleri, dönüşümmetinsellik (transtextuality) terimi ile ifade eder ve metne metinlerarasılık özelliği katan önemli bir nitelik olarak görmektedir (akt. Ögeyik, 2008: 23).

Yetizlemede içerik dönüştürme becerisi kadar önem taşıyan diğer bir zihinsel beceri de 'keşfetme'dir. Emig'in önemini vurguladığı en önemli şey, okunan metinde yazarın söylemek istediği şeyin ne olduğunu keşfetmektir (1971: 98). Yazı yazma içerik ve dilin dinamik yapısının etkileşimi ile gerçekleşen bir keşif süreci; bilinen içeriğin ötesindeki anlamı keşfetmek için dilin kullanımınıdır (Taylor, 1981: 6). Murray'a göre yazma süreci en temel niteliğini 'keşfetme' ile kazanır. Bu süreç 'tekrarlama', 'taslak hazırlama' ve 'gözden geçirme' gibi aşamaları gerekli kılar ve bu aşamalar anlamı keşfetmek için birbirleriyle sürekli etkileşim içindedir (1980: 4-5). Skandalaris de düzenleme ve yazıya geçirmenin yazmada iki temel aşama olduğunu vurgulamaktadır (1998: 1). Yazma, başlangıçtaki fikrin geliştirilmiş halidir. İnsan yazdıkça ve tekrar yazdıkça hedefteki anlama daha doğru ve daha içten bir şekilde yaklaşır (Zamel, 1982: 197).

Metinsellik Ölçütleri

De Beaugrande ve Dressler (1981), bir dilsel ürünün metin olabilmesi için gerekli özellikleri yedi başlıkta toplamıştır. Bunlar; bağdaşıklık, tutarlılık, duruma uygunluk, amaçlılık, bilgilendiricilik, ikna edicilik (kabul edilebilirlik) ve metinlerarasılık.

Metin kelimesi, bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılmaktadır (Akyol, 2006: 203). Özdemir'e göre, okumaya konu olan, basılı ve yazılı, anlam ve anlatım bütünlüğü bulunan her şey geniş anlamda bir metindir (2000: 36). Genel olarak metin, 'bir fikrin veya tecrübenin yazılı olarak ifade edilmesi' (Hartman ve Allison, 1996: 111) şeklinde tanımlanmıştır.

Metin, sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir dil dizgesi bütünüdür. Metin, onu oluşturan tümceler toplamından farklı, kendine özgü bir bütündür. Tümcelerden oluşan değil, tümcelerle gerçekleşen anlamlı bir yapıdır (Günay, 2007: 45). Metin dilsel iletişimin temel birimidir ve bize doğası gereği mantıksal-anlamsal ve dilsel/dilbilgisel olarak bağıntılı bir bütünlüğü gösterir. Metin, *metinleştirme* sürecinin ürünüdür. Metinleştirme ise öncelikle ileti içinde aktarılacakların mantıksal-anlamsal açıdan, ardından da iletiyi taşıyacak olan dilsel kodlamanın biçimsel, dilsel/dilbilgisel açıdan bağıntılı kılınmasıdır (Keçik ve Subaşı, 2001: 11).

Bu çalışmada aday öğretmenlerin oluşturdukları metinlerde metinsellik ölçütlerinden 'bağdaşıklık' çerçevesinde gönderim kullanım durumu incelenmiştir. Yapılan bu inceleme çalışmasında öğrenci ürünleri, bağdaşıklık unsurlarından art ve ön gönderim kullanma durumu tarama, çözümleme ve yorumlama çalışmaları çerçevesinde kelime, cümle ve paragraflar ele alınmıştır.

Artgönderim ve Öngönderim

Artgönderim (fr. anaphore) kavramı; gönderge, metinsel bağdaşıklık ve izleksel gelişme kavramları ile ilgilidir. Bu terimle yakın ilişkide olan öngönderim (fr. cataphore) kavramı ise, artgönderimin simetrisini oluşturur. Artgönderim ve öngönderim metnin kendisiyle ilgilidir. Tümceler arası bağıntı ögelerinden artgönderim ve öngönderimler metnin küçük yapısı (fr. microstructure) ve tümceler arası düzenlemeyle ilgilendirir (Günay, 2007: 69-77).

Bir metindeki bütünlük içinde, daha önce ve daha sonra aynı sözcük, izlek, kavram ya da düşünce aynı biçimde ya da farklı biçimde yeniden kullanılabilir. Her metinde başka ögelere göre yorumlanabilecek artgönderimsel ve öngönderimsel birimler bulunur. Bu tür yapılar bağlamsal bir durumu ilgilendirir ve sıralı tümcelerde dil ekonomisi adına yapılır. Genel metin içinde bir şey önce söylenir, sonra aynı şeye gönderimde bulunulur (artgönderim) (Günay, 2007: 76). Artgönderim terimi günümüz dilbilim yaklaşımları çerçevesinde iki dilsel birim arasındaki ilişkiyi çağrıştırmaktadır. Birbiriyle ilişkili iki ifadeden diğerine bağlı olarak yorumlanan ifadeye artgönderim, diğerine ise öncül denmektedir (Huang, 2000: 1).

Artgönderim, söylem içindeki ögelerin birbirlerine gönderimde bulunmasıdır. Bir başka deyişle bir dünya varlığına çeşitli şekillerde eşgönderimde bulunma durumudur. (Yıldırım, 2008: 3-4). En basit tanımıyla artgönderim çözümlemesi, artgönderimsel (anaphoric) bir ifadenin neye gönderimde bulunduğu belirlenmesi işlemidir. Örneğin, '*Ormanlar dünyanın akciğerleridir. Onları korumalıyız.*' şeklinde verilen ardışık iki cümleden, ikincisinde yer alan *onları* adılı, ilk cümledeki *ormanlar* isim öbeğine gönderimde bulunmaktadır. Burada, *onları* artgönderimsel ifade, *ormanlar* ise gönderim yapılan ifadedir. *Ormanlar* kelimesi ikinci cümlede tekrarlanmamış, yerine aynı varlığı gösteren başka bir ifade kullanılmıştır (Güner, 2008: 3-4). Söylem artgönderimi, söylem katılımcılarının bağlama bağlı olarak oluşturdukları söylemin çağrışım veya çıkarım yoluyla bellekteki temsilini yönetme aracıdır (Cornish, 2006: 631). Söylem artgönderimi, konuşucu/yazar ve dinleyici/okuyucunun oluşturdukları söylemi izleyebilmelerini sağlayan, dolayısıyla metnin bağdaşıklığına katkıda bulunan bir mekanizmadır (Çeltek, 2008: 8). Halliday ve Hasan'a (1976) göre de artgönderim, önce belirtilen bir şeyi gösterme yoluyla bağdaşıklığın sağlanması işidir. Oktar ve Çeltek (2004), artgönderimsel ifadelerin çok işlevli olabileceğini belirterek artgönderimsel kodlamanın sadece gönderim izleme işlevi görmediğini bunun yanı sıra söylem yapısı sınırlarını da gösterdiklerini ifade etmişlerdir (akt. Öztürk, 2010: 169).

Artgönderim insan beyninin/zihninin doğasını anlamamız konusunda önemli bilgiler sunan ve Chomsky'nin dilbilimin en temel sorunu olarak gördüğü dil edinimi konusundaki soruları yanıtlar bulunabilecek çok önemli bir inceleme alanı olarak görülmektedir. Artgönderim dilin hem sözdizimsel hem anlambilimsel yönleriyle etkileşimindedir (Çeltek, 2008: 10).

Artgönderimler metindeki bulunma biçimlerine göre ikiye ayrılır. Metindeki bulunuş ve anlamlandırma biçimine bağlı olarak *belirtik* ve *örtük* artgönderimlerden söz edilebilir. Örneğin, ‘*Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir satıcıyı çağırdı. Satıcı iskemlesine oturdu. Eskiçi başını hayretle işinden kaldırdı.*’ Metninde adın yinelenmesi, adil ya da belirteç kullanımı belirtik artgönderimlerdir. Bazen de belli bir çıkarıma bağlı artgönderim söz konusu olabilir. Örtük artgönderimler çoğunlukla dil dışı bilgilere bağlı olarak yapılır. Örtük artgönderimlerin bağlamdan çıkarılması zordur. Caminin minaresinin olması, okulun öğrencisinin, şehrin caddesinin olması kişilerin bilgi birikimine bağlı yorumlamalardır. Bu tür ilişkilendirmeler örtük artgönderimleri belirtir (Günay, 2007: 77-78).

Kullanım biçimlerine göre ise artgönderimler şunlardır (Günay, 2007: 78-80):

- a. Adıl kullanımı ile yapılan artgönderim: Önce bir ad kullanılır, daha sonra ilgili adın yerine adil kullanılır. *Hasan vapurda eğlendi; üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, vardiya değiştirilirken çalınan kampanyaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşında idi (= O). ‘o’* adılın kullanımı, söylemin birinci kısmında daha önce kullanılan bir ad ögesine (Hasan) gönderimde bulunmaktadır. Birinci kısımdaki bir ad ögenin adil biçimi ile yinelenmesidir.
- b. Sözcüksel artgönderim: Anlatım bir sözcük ya da sözcük grubu ile verilir, daha sonra bu sözcük farklı biçimde yinelenir. Burada aynı kavram ya da sözcüğün eşanlamlısı ya da üstanlamlısı ile aynı dilsel yapı içinde bir yineleme söz konusudur.
- c. Gösterilenin yinelenmesi olarak artgönderim: Bir söylemde aynı sözcük daha sonra gösterilen bakımından yinelenir. Örneğin, “*Kardeşimin kitabı masanın üzerindeydi. Kitabımı bulamayınca onunkini alıp okula gittim.*” Söylemin ikinci kısmındaki ‘*onunki*’ iyelik adılı, aynı gösterilenin (kardeşimin kitabı) yinelenmesidir.
- d. Gösterenin yinelenmesi olarak artgönderim: Bir söylemde aynı sözcük daha sonra gösteren olarak yinelenir. Örneğin, “*Bilindiği gibi ‘geyik’ bir av hayvanıdır. Q çok hızlı koşar.*” İkinci kısımdaki ‘*o*’ adılı birinci kısımdaki açıklamayı belirtir.
- e. Gönderenin yinelenmesi olarak artgönderim: Aynı göndereni belirten farklı dilsel birimlerin kullanılması da bir art gönderimdir.
- f. Ortak göndergesi olan artgönderim: Farklı anlatımlar aynı gönderge ile ilgili ise, ilişkilendirme ortak göndergeye bağlı olarak yapılabilir.
- g. Çağrışımsal artgönderim: Çağrışımsal ilişkilendirme, sözcüksel artgönderime bağlı olarak yapılır.
- h. Belirteçle yapılan artgönderim: Artgönderimler belirteç yardımı ile de yapılabilir.

PROBLEM DURUMU

Anlatılmak istenenin yazılı bir metinle ortaya konulmasında ifade ediş biçimi ve alımlayıcının anlam kurması ve zihninde oluşturacağı çağrışımlar önemlidir. Farklı gönderimlerle çeşitlendirilen bir metin okurun ilgisini çekmesinden öte onun anlatılandan hareketle zihninde kapsamlı bir anlam yumağı oluşturmasına kapı aralaması yönünden değerlidir. Böyle değerli metinlerin oluşturulabilmesi bireylerin aldıkları dil eğitimi ve sahip oldukları birikimle ilgilidir. Türkçe öğretimi verecek olan aday öğretmenlerin yazdıkları metinlerde bu tür zengin bir metin oluşturabilme yeterliğine ne derece sahip oldukları merak edilen bir durumdur. Bu çalışmada aday öğretmenlerin oluşturdukları metinlerin bağdaşıklık niteliği çerçevesinde gönderim kullanabilme yeterliği belirlenmeye çalışılmıştır.

Problem Cümlesi

Türkçe öğretmen adaylarının yetizleme çalışmalarıyla oluşturdukları metinlerin art ve öngönderim açısından görünümü nasıldır?

Alt problemler

Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatım becerilerini kullanabilme durumları nasıldır?

Türkçe öğretmeni adaylarının okunan bir metinden yola çıkarak oluşturdukları yeni metinlerde metne bağdaşıklık niteliği kazandıracak niteliklerden biri olan gönderimleri yeterli ve dengeli bir biçimde kullanmışlar mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum belirleme amacına yönelik olarak doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. *Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar* (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 187). Bu çerçevede Türkçe öğretmeni adaylarının aldıkları *Yazma Eğitimi* dersinde oluşturdukları yetizleme çalışmaları betimleme, çözümlleme ve yorumlamalarla gönderim kullanma açısından taşıdığı nitelikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Evreni (Grubu) ve Çalışma Dokümanı

Karasar'a göre iki türlü evren vardır. Birincisi genel evren, ikincisi ise 'çalışma evreni'dir. Genel evren, soyut bir kavramdır; tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç ve hatta çoğu zaman olanaksız bir bütündür. Çalışma evreni, ulaşılabilen evrendir. Bu yönü ile somuttur. Araştırmacının ya doğrudan ya da ondan seçilmiş bir örnek küme üzerinde çalışarak hakkında görüş bildirebileceği evren çalışma evrenidir (Karasar, 2011: 110). Bu araştırmanın çalışma evrenini Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma evrenindeki öğrenciler arasından seçkisiz (random) örnekleme yoluyla seçilen 12 öğrencinin yetizleme çalışmalarıyla oluşturdukları yazma ürünleri de araştırmada incelenen çalışma dokümanı olarak belirlenmiştir.

Sınırlılık

Bu araştırma, 2010-2011 öğretim yılı Türkçe öğretmenliği üçüncü sınıf öğrencileri; anlatma öğrenme alanından yazma (yazılı anlatım) becerisi; dört yetizleme çalışma konusu, her biri ayrı öğrenciden seçilen ve her konudan üçer olmak üzere toplam 12 yetizleme çalışması ve metinsellik ölçütlerinden bağdaşıklık özelliği çerçevesinde gönderim unsurları ile sınırlı tutulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Eğitim fakültesi Türkçe öğretmenliği öğrencilerinden 3. sınıfta almış oldukları *Anlatma Teknikleri II: Yazma Eğitimi* dersi süresinde değişik zaman dilimlerinde dört ayrı konuda yetizleme çalışması yapılmıştır. Yapılan yetizleme çalışmalarına zemin olması için öğrencilerle sınıf ortamında ön çalışmalar yapılmış, dağıtılmak üzere aşağıdaki ortak metinler belirlenerek sınıf ortamında okutulup üzerinde konuşulmuştur.

Mezuniyet Günü: Nazan Bekiroğlu'nun aynı adı taşıyan 28.06.2009 tarihli gazete köşe yazısı okutulup üzerinde konuşularak ön çalışma yapılmıştır.

Okul Ne Öğretir?: Melih Arat'ın aynı adı taşıyan 12.07.2009 tarihli gazete köşe yazısı okutulup üzerinde konuşularak ön çalışma yapılmıştır.

Bir Kadın Gittiğinde: Bekir Coşkun'un aynı adı taşıyan 20.07.2006 tarihli gazete köşe yazısı okutulup üzerinde konuşularak ön çalışma yapılmıştır.

Yazmak ve Yalnızlık: Yazmak ve yalnızlık konusunda öğrencilerin yazıya hazırlanmaları için sınıf ortamında Murat Gülsoy'un *Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık* (2009) adlı çalışmasından *yalnızlık ve yazmak* ile ilgili kısımlar okunarak okunanlar üzerinde tartışılmış, değişik söz ve fikirler ileri sürülmüştür.

Her çalışma bağlamında etkinliğe başlamadan önce gerekli yönergeler verilmiştir. Yetizleme çalışmalarına kaynaklık etmesi bakımından her çalışma konusu sınıf ortamında yapılan ön çalışma ile okunup üzerinde tartışılmıştır. Daha sonra okunan metin ve yapılan tartışmalardan hareketle ve verilen yönergeyi de göz önünde tutarak yazılarını yazmaları istenmiştir. Yönergede Günay'dan (2007: 213-214) yararlanılarak oluşturulmuş aşağıdaki noktalara değinilmiştir:

- Bu çalışma, okunan bir metinden yola çıkılarak yapılır. Yetizleme, bir konuyu değerlendirmek için oluşturulmuş bir metin türüdür.
- *Konu Seçimi:* Yazma konusu sınıfta okunmuş metinden hareketle (metindeki izlekten yola çıkılarak) belirlenir.
- İçerik: Yetizlemede yalnızca incelenen metin çerçevesi içinde kalınmaz. Oluşturacak metnin kaynağı ilgili metindir, ancak ortaya konulan düşünce başka verilerle desteklenir.
- Yeni bir metin oluşturulmasında tek bir sözcükten hareket edilebilir veya bir sorudan yola çıkılabilir.
- *Metin Türü:* Oluşturulacak metnin türü işlenen konu ve yazarın isteğine göre kanıtlayıcı, betimleyici ya da açıklayıcı olabilir.
- Alıntı yapılarak veya alıntıya kaynak oluşturulacak şekilde metin oluşturulabilir.

Yazma konularıyla ilgili ürünlerin teslim süreleri belirlenmiş, yazma süresinde ve yazma sonrası yapılacak etkinlikler tüm süreci kapsayacak şekilde planlanmıştır. Yazma çalışmalarının yapıldığı 2010-2011 bahar dönemi Türkçe öğretmenliği üçüncü sınıf derslerinden olan *Anlatma Teknikleri II: Yazma Eğitimi* dersi uygulamaları çerçevesinde yazma öncesinde farklı konularda örnek uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Sınıf ortamında gerçekleştirilen çalışmalarda öğrenci istekleri de dikkate alınarak bireysel, ikili ve grup çalışmaları yapmalarına fırsat tanınmıştır. Yazma sonrası incelenen çalışmalar üzerinde yapılan düzeltmelerle ilgili olarak geribildirimlerde bulunulmuştur.

Çalışmalar sonunda öğrencilerin ortaya koyduğu yetizleme çalışmaları arasından her konudan üç ve her biri ayrı öğrenciden olmak üzere toplam 12 çalışma random (seçkisiz, rastlantsal) örnekleme yoluyla incelenmek üzere seçilmiştir. Seçilen çalışmalar, bir dilsel ürünün metin olabilmesi için gerekli gördüğü metinsellik ölçütlerinden bağdaşıklık bağlamında sadece artgönderim ve öngönderim kullanımı açısından ele alınarak incelenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öğrencilerin ortaya koydukları yetizleme çalışmaları, metinsellik ölçütlerinden bağdaşıklık niteliğiyle ilgili artgönderim ve öngönderim kullanımı açısından incelenerek betimlenmesi (*Küçük Yapı*) yapılmıştır. İncelemede öğrenci çalışmalarından yapılan alıntılarının sonuna; metnin konusu, metnin sırası ve o metinde hangi cümlede yer aldığını belirten cümle numarasını gösteren kodlama kullanılmıştır (1 - 2 / 11 = Birinci konu: Mezuniyet Günü - ikinci metin / 11. cümle).

Küçük Yapı ve Metnin Betimlenmesi

Bağdaşıklık (Cohesion): Metindeki kelime ve cümlelerin bir silsile hâlinde birbirlerine bağlanma durumlarını ele alır. Bağdaşıklık, metnin yüzeysel yapısındaki dil bilgisel ilişkiler yoluyla oluşan bağlantılarla ortaya çıkar (Coşkun, 2009: 234).

Tümceler Arası Bağlantı Öğeleri: Gönderim Unsurları

Artgönderim Unsurları

Adıl kullanımı ile yapılan artgönderim

“Zaman ne kadar da hızlı geçti değil mi? (1-3/2).” soru cümlesine “O gün hepimizin ağzından çıkan söz bu olacak belki de (1-3/3) cümlesindeki ‘*bu*’ işaret zamiriyle bir artgönderim yapılmıştır.

“Okuldaki başarıları sayesinde onun hayatta hiçbir ... (2-1/3) cümlesindeki ‘*onun*’ adılı ve “Ona dersleri dışında ... (2-1/4) cümlesindeki ‘*ona*’ adılı ile “Gökhan okulda başarılı bir öğrencidir (2-1/1).” cümlesinin öznesine yapılmış bir artgönderim söz konusudur.

“... görev vermeyerek iyilik ettiklerini düşünmektedirler (2-1/4).” cümlesinin öznesi ‘düşünmektedirler (= *onlar*)’ ve “... bunun böyle olmadığını anlarlar (2-1/5).” cümlesinin öznesi ‘anlarlar (= *onlar*)’ ile “Gökhan’ın annesi ve babası çocuklarıyla gurur duymaktadırlar (2-1/2).” cümlesinin öznesine yapılmış bir artgönderim söz konusudur.

“Tekrar çıkar. ...kapıyı kilitlemeyi başarır. Telaşla sokağa fırlar (2-1/24, 25).” cümlelerinin öznesi ile ‘çıkarmak, başarır, fırlar (= *o*)’ piyesin ana kahramanı Gökhan’a adıl kullanımı ile yapılan artgönderimlerdir.

“Eee Fatma Hanım sizin Hasan için neler söyledi öğretmenleri? (2-2/13).” cümledeki ‘*Hasan*’ ismine “... her durumda kendini çok güzel ifade edebiliyor (2-2/15).” cümledeki ‘*kendini*’ dönüşlülük adılı ile yapılan bir artgönderim söz konusudur.

“Erkek öğrenciler onu dışlıyor...; ... içten içe ona üzülyordum (2-4/13, 14).” cümlelerindeki ‘*onu*’ ve ‘*ona*’ adlarıyla “... Mehmet Kubilay dış dünyada öylesine ... (2-4/12).” cümlesindeki ‘*Mehmet Kubilay*’ ismine yapılan adıl kullanımlı birer artgönderim vardır.

“... çünkü çok yalnızdı...; ... korkusuna girdi (2-4/15, 35).” cümlelerindeki ‘*yalnızdı* (= *o*)’ ve ‘*girdi* (= *o*)’ adlarıyla yazının kahramanı olan ‘*Mehmet Kubilay*’ ismine yapılan adıl kullanımlı birer artgönderim yapılmıştır.

“Onu da yalnız yaşayan, tecrübe eden bilir (2-4/41).” cümlesindeki ‘*onu*’ adılı ile “Hayatın aklı kadar hisleri de vardır (2-4/40).” cümlesindeki ‘*Hayatın hisleri*’ sözcük grubuna yapılan adıl kullanımlı bir artgönderim söz konusudur.

“Anne ve babanın görevi hayatı bilen onu anlayan, onun içinde kaybolmayan çocuklar yetiştirmektir (2-4/47).” cümlesindeki ‘*onun*’ ve ‘*onu*’ adıları ile aynı cümlenin başında yer alan ‘*hayatı*’ sözcüğüne adıl kullanılarak birer artgönderim yapılmıştır.

“Her şeyde, her an onu hatırlatan bir şey olurdu (3-3/9).” cümlesindeki ‘*onu*’ adılı ile “Geçen yıl annesini kaybeden arkadaşımı düşündüm. Ben arkadaşımın annesini unutturmaya çalıştıkça o ... (3-3/4, 8).” cümlesindeki ‘*arkadaşımın annesi*’ sözcüğüne yapılan bir artgönderimdir.

“Onlar ne yargılar seni, ne yüz çevirir senden (4-1/22).” cümlesindeki ‘*onlar*’ adılı “Bazen sıkıntı dehlizine dalmışken kalem ve kâğıt yaz diye bağırır (4-1/21).” cümlesindeki ‘*kalem ve kâğıt*’ sözcüklerine adıl kullanılarak yapılan bir artgönderim söz konusudur.

Sözcüksel artgönderim

“Okurken değil, ancak okunduktan sonra değeri anlaşılan bir hikâyedir öğrencilik hikâyesi (1-1/9).” cümledeki ‘*öğrencilik hikâyesi*’ söz grubuna, takip eden “Bunda bir kahraman olarak yer almak büyük bir maharet ister bilirsiniz (1-1/10).” cümledeki ‘*bunda*’ sözcüğüyle sözcüksel bir artgönderim yapılmıştır.

“Fotoğrafın altında süslü bir yazı: Okula Başladım (1-1/5).” cümledeki ‘*süslü bir yazı*’ söz grubuna, devam eden kısımdaki ‘*Okula Başladım*’ ile yapılan sözcüksel bir artgönderim vardır.

“Fotoğrafın altında süslü bir yazı: Mezuniyet hatırası (1-1/31).” cümledeki ‘*süslü bir yazı*’ söz grubuna, devam eden kısımdaki ‘*Mezuniyet Hatırası*’ ile yapılan sözcüksel bir artgönderim vardır.

“Yıllar önce çıktığı yolun sonuna başarıyla varmış olmanın haklı mutluluğu kareden yansıyan (1-1/30).” cümlesindeki ‘*kare*’ ile “Stadyumda çekilmiş bir fotoğraf... (1-1/26).” cümledeki ‘*fotoğraf*’ sözcüğüne, yapılan sözcüksel bir artgönderim söz konusudur.

“Hep telaş içindeyiz (1-2/3).” cümledeki ‘*telaş*’ sözcüğüne, takip eden cümledeki “*Bir yerlere yetişebilme derdi...* (1-2/4)” sözcük grubuyla yapılan bir artgönderim söz konusudur.

“Hep düşünmeyi ertelediğimiz belki de düşünmek istemediğimiz son ders günü gelip çatar (1-3/1).” cümledeki ‘*son ders günü*’ söz grubuna, “O gün hepimizin... (1-3/3) cümlesindeki ‘*o gün*’ sözcük grubuyla; “Çünkü biliyoruz hepimiz artık son ders... (1-3/15) cümlesindeki ‘*son ders*’ sözcük grubuyla ve “İşte bu karmaşık duyguların olduğu bir gün olacak son ders (1-3/17).” cümlesindeki ‘*son ders*’ sözcük grubuyla birer sözcüksel artgönderim yapılmıştır.

“Bir sınav için bir can vermişlerdi (2-3/73).” cümlelerindeki ‘*bir can*’ sözcük grubuyla öykünün kahramanı olan ‘*Zeynep*’ ismine sözcüksel bir artgönderim yapılmıştır.

“O zamanlar onu hep takdir ediyordum... (2-4/14).” cümlesindeki ‘*o zamanlar*’ sözcük grubuyla “İlköğretim 7. ve 8. sınıfta aynı sıraları paylaştığım... (2-4/7).” cümlesindeki ‘*İlköğretim 7. ve 8. sınıf*’ sözcük grubuna yapılan sözcüksel bir artgönderim vardır.

“... oğlumun hâlini gördükçe...; İşte gerçek yaşamdan bir çocuğun hikâyesi (2-4/31, 36).” cümlelerindeki ‘*oğlumun*’ ve ‘*bir çocuğun*’ sözcükleriyle yazının kahramanı olan ‘*Mehmet Kubilay*’ ismine yapılan sözcüksel birer artgönderim vardır.

“... idam ... insanların bakışları kendisinde toplanacağı bu ölüm şekli ... (2-4/14).” cümlesindeki ‘*insanların bakışlarının kendisinde toplandığı ölüm şekli*’ sözcük grubuyla aynı cümlede yer alan ‘*idam*’ sözcüğüne yapılan bir artgönderim vardır.

“O sırada ... (4-1/19).” şeklinde başlayan cümledeki ‘*O sırada*’ sözcük grubu ile “Yalnızken bütün feryat ve fığanlar ... (4-1/18).” cümlelerindeki ‘*yalnızken*’ sözcüğüne yapılan sözcüksel bir artgönderim vardır.

“Sükutun çığlıksa yaz da kurtul ondan (4-1/25).” cümlesindeki ‘*ondan*’ adılı ile aynı cümlenin başında yer alan ‘*çığlık*’ sözcüğüne bir artgönderim yapılmıştır.

Göndergenin yinelenmesi olarak artgönderim

“Mezuniyete az kala düşünmeye başlar insan; ‘ya sonra?’ (1-2/7).” cümledeki ‘*Mezuniyete az kala*’ sözcük grubuna, (1-2/9, 10, 12) cümlelerindeki ‘*on gün*’ ve (1-2/16) cümlesindeki ‘*son günler*’ sözcük gruplarıyla göndergenin yinelenmesi olarak yapılan birer artgönderim söz konusudur.

Ortak göndergesi olan artgönderim

“Hep düşünmeyi ertelediğimiz belki de düşünmek istemediğimiz son ders günü gelip çatar (1-3/1).” cümledeki ‘*son ders günü*’ söz grubu, ‘*Mezuniyet günü*’ sözcük grubu yerine kullanılarak bir ortak göndergesi olan bir artgönderim yapılmıştır.

“... fakat bizimki arkadaşlarıyla... (2-2/15).” cümledeki ‘*bizimki*’ sözcüğüyle “Eee Fatma Hanım sizin Hasan için neler söyledi öğretmenleri? (2-2/13).” cümledeki ‘*Fatma Hanımın oğlu Hasan*’ için yapılan bir artgönderim söz konusudur.

Boş artgönderim

“... pırıl pırıl parlayan kara gözlü kız çocuklarını okula getirmeye çalışıyoruz (3-4/10). cümledeki ‘*kız çocukları*’ sözcük grubuna “Ø O kadar masumlar ki... (3-4/12).” cümlesinde yapılan bir boş artgönderim söz konusudur.

TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ YETİZLEME ÇALIŞMALARIYLA OLUŞTURDUKLARI METİNLERDE ÖNGÖNDERİM VE ARTGÖNDERİM KULLANIMININ GÖRÜNÜMÜ

Ali GÖÇER

“Artık kollarında yalnızlık vardı (4-4/13). cümledeki ‘*yalnızlık*’ sözcüğüne “Hem de onu hiç terk etmeyecek... Ø (4-4/14).” cümlesinde yapılan bir boş artgönderim söz konusudur.

Öngönderim Unsurları

“Hayatı fark ederek yaşarsak ‘keşke’lerden çok ‘iyi ki’ler dolar heybemize ve köşemize çekildiğimizde yarattığımız manzarayı izlemeye dayanamayız (1-2/32).” Cümlelerin sonlarındaki ‘*manzara*’ sözcüğüne, cümle başında geçen ‘*Hayatı fark ederek yaşamak*’ sözcük grubuna sözcüksel bir öngönderim söz konusudur.

“... kısaca geçmişle gelecek arasındaki sınırdaki olduğumuz an... (1-3/5).” cümlesindeki ‘*geçmişle gelecek arasındaki sınırdaki olduğumuz an*’ sözcük grubuyla “Hep düşünmeyi ertelediğimiz belki de düşünmek istemediğimiz son ders günü gelip çatar (1-3/1).” cümledeki ‘*son ders günü*’ söz grubuna bir öngönderim yapılmıştır.

“... en başarılı öğrencilerinden olan Mehmet’in annesi Nejla Hanım açar (2-2/4).” cümledeki ‘*Mehmet’in annesi*’ tanımlaması, aynı cümlelerin devamındaki ‘*Nejla Hanım*’ için yapılan sözcüksel bir öngönderimdir. Aynı şekilde “... veli toplantısında Mehmet’in matematik öğretmeni Ali Bey ile görüştüm (2-2/5).” cümledeki ‘*Mehmet’in matematik öğretmeni*’ nitelendirmesi, aynı cümlelerin devamındaki ‘*Ali Bey*’ için yapılan sözcüksel bir öngönderimdir.

“Anladılar ki kızları ölmüştü (2-3/69).” cümledeki ‘*kızları*’ sözcüğü ile “Canlarından bir parça olan Zeynep ölmüştü (2-3/70).” cümledeki ‘*Zeynep*’ ismine yapılan bir öngönderim söz konusudur.

“Hemen sen geldin aklıma (3-1/4).” cümledeki ‘*sen*’ adılı ile “Bütün yollar sana çıktı annem! (3-1/6).” cümlesindeki ‘*annem*’ sözcüğünün bir öngönderimidir.

“... bir gün o acımasız gerçekle yüz yüze geldim (3-2/6).” cümlesindeki ‘*o acımasız gerçek*’ sözcük grubuyla “Artık evden ayrılmıştım (3-2/7).” cümlesindeki ‘*evden ayrılmış olmak*’ sözcük grubuna yapılmış bir öngönderim vardır.

“... beni sensizliğin acısıyla tanıştıran bambaşka bir dünyaya girmiştım... (3-2/8).” cümlesindeki ‘*bambaşka bir dünyaya girmek*’ sözcük grubu “... bana gerçek acıyı tattırmıştı (3-2/11).” cümlesindeki ‘*gerçek acı*’ sözcük grubuna yapılmış bir öngönderimdir.

Tablo 1. İncelenen Metinlerde *Metinsellik Ölçütü: Bağdaşklık* Bağlamında *Artgönderim* ve *Öngönderim* kullanımının Görünümü

Yetizleme çalışmasına kaynaklık eden metinler	Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Metinler	Gönderim		
		Kullanılan Artgönderim	Kullanılan Öngönderim	Toplam
1. <i>Mezuniyet Günü</i> (Gazete köşe yazısı)	1. Bir öğrencilik Hikâyesi	11 (%84.62)	2 (%15.38)	13
	2. Ya Sonra?			
	3. Son Ders			
	4. Hüzün ve Mutluluk			
2. <i>Okul Ne Öğretir?</i> (Gazete köşe yazısı)	1. Okul Her Şey mi?	20 (%86.96)	3 (%13.04)	23
	2. Okul Başarısı			
	3. Sınav Her Şey Demek Değil			
	4. Aile Ne Yapmalı?			

3. <i>Bir Kadın Gittiğinde...</i> (Gazete köşe yazısı)	1. Annem...	2 (%40.00)	3 (%60.00)	5
	2. Beni Gün Işığına Çıkaran Anneme...			
	3. Bir Kadın Gittiğinde			
	4. Sevgili Anneciğim			
4. <i>Yazmak ve Yalnızlık</i> M. Gülsoy'un <i>Yaratıcı Yazarlık: Büyübozumu</i> adlı kitabından bir pasaj	1. Zamanın Yalnızlığı	4 (%100)	-	4
	2. Gürültüsüz Haykırmak			
	3. Üç Y Kuralı			
	4. Bank			
Genel Toplam		37 (%82.22)	8 (%17.78)	45

Tablo 2. İncelenen Farklı Konu ve Türlerdeki Metinlerle İlgili Temel Nitelikler

Yetizleme çalışmasına kaynaklık eden metinler	Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Metinler	Tür, Tip ya da Tonu	Bağdaşıklık Özelliği Yeterlik Durumu	
			Artgönderim Yoluyla	Öngönderim Yoluyla
1. <i>Mezuniyet Günü</i> (Öyküleyici metin)	1. Bir öğrencilik Hikâyesi	<i>Fıkra</i> ; Düşlemsel, İçsel	✓	~
	2. Ya Sonra?	<i>Deneme</i> ; Tartışmacı, Kanıtlayıcı ve Öğretici		
	3. Son Ders	<i>Söyleşi</i> ; İçsel, Örnekleyici		
	4. Hüzün ve Mutluluk	<i>Anı</i> ; İçsel, Örnekleyici		
2. <i>Okul Ne Öğretir?</i> (Bilgilendirici metin)	1. Okul Her Şey mi?	<i>Piyas</i> ; Kanıtlayıcı ve Öğretici	✓	~
	2. Okul Başarısı	<i>Anı</i> ; İçsel, Betimsel		
	3. Sınav Her Şey Demek Değil	<i>Öykü</i> ;		
	4. Aile Ne Yapmalı?	<i>Söyleşi</i> ; Betimsel, İçsel,		
3. <i>Bir Kadın Gittiğinde...</i> (Şiirsel metin)	1. Annem...	<i>Mektup</i> ;	~	~
	2. Beni Gün Işığına Çıkaran Anneme...	<i>Anı</i> ; Özyaşamöyküsel, betimsel, ve Duygusal		
	3. Bir Kadın Gittiğinde	<i>Fıkra</i> ; İçsel, Düşlemsel		
	4. Sevgili Anneciğim	<i>Mektup</i> ; Betimsel, İçsel		

**TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ YETİZLEME ÇALIŞMALARIYLA OLUŞTURDUKLARI
METİNLERDE ÖNGÖNDERİM VE ARTGÖNDERİM KULLANIMININ GÖRÜNÜMÜ**

Ali GÖÇER

4. Yazmak ve Yalnızlık M. Gülsoy'un Yaratıcı Yazarlık: Büyübozumu adlı kitabından bir pasaj (Bilgilendirici metin)	1.Zamanın Yalnızlığı	Deneme; İçsel, Düşlemsel	~	∅
	2.Gürültüsüz	Fıkra; Düşlemsel, İçsel		
	Haykırmak			
	3.Üç Y Kuralı	Makale; Tartışmacı, Düşlemsel, İçsel		
	4.Bank	Deneme; İçsel, Düşlemsel		

(✓ = Yeterli; ~ = Kısmen Yeterli; ∅ = Yetersiz)

Tablo 3. İncelenen Metinlerde Art Gönderimlerin Niteliği

Kullanım Biçimlerine Göre Artgönderimler							Toplam
Adıl kullanımı ile artgönderi m	Sözcüksel artgönderi m	Gösterilenin/Gös- terenin/ Göndergenin yinelene- mesi olarak artgönderim	Ortak göndergesi olan artgön- derim	Boş artgön- derim	Çağrışımsal artgönderim	Belirteçle yapılan artgönderi m	
17 (%45.95)	14 (%37.84)	2 (%5.40)	2 (%5.40)	2 (%5.40)	-	-	37

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilerin yetizleme etkinlikleri çerçevesinde oluşturdukları metinler, bağdaşıklık ölçütü çerçevesinde cümleler arası bağıntı ögelerinden ön ve artgönderim unsurlarının kullanımı açısından incelenmiştir.

İncelenen metinlerin kullanılan artgönderimler ile cümleler arası bağıntıların kurulduğu ve bu çerçevede bağdaşıklık ölçütünü karşılayan niteliklere sahip oldukları söylenebilir. Aday öğretmenlerin özellikle 1. ve 2. yetizleme çalışmaları ile oluşturdukları metinlerde yeterli sayıda artgönderim kullanılmıştır. Buna karşın 3. ve 4. Yetizleme çalışmalarında artgönderim kullanımı ile 1. 2. ve 3. yetizleme çalışmalarında öngönderim kullanımının orta düzeyde olduğu görülmüştür. 4. yetizleme çalışmasında ise hiç öngönderim kullanılmamıştır. İncelenen tüm yazılar göz önünde tutulduğunda adaylar ortaya koydukları yazma çalışmalarında çok sayıda öngönderim kullandıkları hâlde öngönderim kullanımının çok az veya hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Yazma konusuna kaynaklık eden metin türü ile aday öğretmenler ortaya koydukları metin türleri arasında genel bir örtüşmeden söz edilebilir. Örneğin, bilgilendirici metin türünden yola çıkılarak oluşturulan metinlerin de aynı türden metinler olduğu görülmüştür. Tablo 3'te de görülebileceği gibi 4. yazma çalışması bilgilendirici metin türü üzerinden yapılmış ve ortaya konulan çalışmalar da bilgilendirici metin türünde (deneme, fıkra, makale) üretilmiştir.

Sonuç olarak, okunan bir metinden yola çıkarak yeni ve farklı türde metin oluşturabilme çalışması olan yetizleme etkinlikleriyle aday öğretmenler belirlenen konu üzerinde duygu, düşünce ve tasarılarını yazılı olarak anlatma becerileri bakımından yeterli oldukları söylenebilir.

2. ve 4. yetizleme çalışmaları aynı tür metin üzerinden yapıldığı hâlde art ve öngönderim kullanımı açısından 2. yetizleme çalışmasından çıkan ürünler yeterli; 4. yetizleme çalışmasından çıkan ürünlerin ise yeterli olmadıkları

görülmektedir. Bu açıdan adaylar, yazma yeterliği açısından belli bir düzeye ulaşana kadar kendi bireysel farklılıklarını da göz önünde tutarak duygu ve düşüncelerini ortaya koymada daha uygun bir zemini yakalayabilecekleri konu ve türde yazı yazmaları yararlı olabilir.

Öğretmen adayları, ortaya konulacak aranan niteliğine göre yazıda farklı anlatım biçimlerini tercih etme, düşünceleri geliştirme yollarından yararlanma ve günlük yaşamla ilişkilendirme gibi anlatımın etkililiği sağlayacak noktaları da göz önünde bulundurarak hem hacim hem de içerik açısından daha zengin ve daha nitelikli metinler oluşturabilirler.

KAYNAKÇA

- Akyol, Hayati (2006). Türkçe Öğretim Yöntemleri. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Beaugrande, De R. ve Dressler, W. (1981). Introduction To Text Linguistic. London: Longman Group Company.
- Cornish, Francis (2006). Text Analysis and Stylistics: Discourse Anaphora (pp. 631-638). Published in Encyclopedia of Language and Linguistics (ed. K. Brown; 2nd edition). Oxford: Elsevier.
- Coşkun, Eyyup (2009). Türkçe öğretiminde Metin Bilgisi (ss. 231-283), İlköğretimde Türkçe Öğretimi. (Editörler: A. Kırkkılıç, H. Akyol), Ankara: Pegem Akademi.
- Çakır, Özler (2003). “Yazma öğretiminde süreç yaklaşımına dayalı programın yazılı anlatım becerisini geliştirmedeki rolü: Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği”. Dil Dergisi, 122, 31-51.
- Çeltek, Aytaç (2008). Türkçede Boş Artgönderimin Söylem-Edimbilimsel İşlevleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dilbilim ABD.
- Demirel, Özcan ve Şahinel, Melek (2006). Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi (7. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Emig, Janet (1971). The Composing Processes of Twelfth Graders. Urbana, IL: National Council of Teachers of English.
- Göğüş, Beşir (1978). Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi. Ankara: Kadioğlu Matbaacılık.
- Gülsoy, Murat (2009). Büyübozumu: Yaratıcı Yazarlık (4. Baskı). İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Günay, Doğan (2007). Metin Bilgisi (Üçüncü Baskı). İstanbul: Multilingual Yayınevi.
- Güner, Edip Serdar (2008). Türkçe İçin Derlem Tabanlı Bir Anaför Çözümleme Çalışması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Halliday, M. ve Hasan, R. (1996). Cohesion in English. (Longman English Language Series 9). London: Longman.
- Hartman, D. K., ve Allison, J. (1996). Promoting Inquiry Oriented Discussions Using Multiple Texts (pp. 106-133). In L. B. Gambrell & J. F. Almasi's (Eds.) Lively Discussions: Fostering Engaged Reading. Newark DE: International Reading Association.
- Hillocks, George, Jr. (1987). “Synthesis of Research on Teaching Writing”. Educational Leadership, May 1987, 71-82.
- Huang, Y. (2000). Anaphora: A CrossLingistic Study. Oxford: Oxford University Press.
- İpşiroğlu, Zehra (2007). “Türkçe öğretiminde yaratıcılık Almanya’daki yeni öğretmenler: Göçmen kökenli üçüncü kuşak”. Dil Dergisi, 135, 21-27.
- Keçik, İlknur. ve Subaşı, Leyla. Uzun (2001). Türkçe Sözlü ve Yazılı anlatım (Editör: Canan İleri). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Murray, Donald M. (1980). Writing as Process: How writing Finds its sown Meaning. In T. R. Donovan and B. W. McClelland (Eds.), Eight Approaches to Teaching Composition. Urbana, IL: National Council of Teachers of English.
- Ögeyik, Muhlise Coşkun (2008). Metinlerarasılık ve Yazın Eğitimi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, Emin (2000). Eleştirel Okuma (4. Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Öztürk, Bilge (2010). Türkçe Planlanmış Sözlü Söylemde Boş Artgönderimlerin Görünümü. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 27 (1), 165-177.
- Skandalaris, Lee (1998). "Teaching for Strategies in Writing: Maintaining the Balance between Composing and Transcribing". The Running Record, 10 (2), 1-12.
- Taylor, Barry P. (1981). "Content and Written Form: A Two-Way Street". TESOL Quarterly, 15 (1), 5-13.
- Yaldırım, Savaş (2008). Türkçe Derlemlerdeki Artgönderimlerin Tümdengelimli ve Tümevarımlı Yöntemlerle Çözümlemesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Edirne: Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yangın, Banu (2002). Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi. Ankara: Dersal Yayıncılık.
- Yıldırım, Ali ve Şimşek, Hasan (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zamel, Vivian (1982). "Writing: The Process of Discovering Meaning". TESOL Quarterly, 16 (2), 195-209.

